

готові знання. Через накопичення професійного досвіду частка творчих задач в їх діяльності може ще більше знижуватися. Повторюваність ситуацій і засобів їх розв'язку роблять розв'язання практичних задач в діяльності залежним від деяких інтелектуальних навичок суб'єкта, від його досвіду.

Аналіз літератури показує, що проблема використання досвіду суб'єкта в розв'язанні задач часто трансформується в проблему “знання і мислення”. Разом з тим розумова діяльність, як і будь-яка інша, має свою структуру, певні закономірності формування і розвитку. Розумові дії та операції, як і будь-які інші дії, при формуванні досвіду суб'єкта щодо розв'язування задач можуть видозмінюватися шляхом перебудови або утворення нових структур, що регулюють розумову діяльність. У практичній діяльності, при тимчасовому або інформаційному дефіциті, регулювальна роль минулого досвіду практики розв'язування задач буде лише зростати. Застосування теорії категоризації до аналізу процесу розв'язування різних типів задач, зокрема навчальних, дозволить виділити критерії, на підставі яких формується уявлення суб'єкта про види останніх, встановити фактори, що впливають на категоризацію та визначити її роль у розв'язуванні задач.

Об'єкт дослідження – процес розв'язування навчальних задач, а його **предмет** – психологічне дослідження категоризації.

Мета дослідження – підвищення рівня професійного мислення майбутніх соціальних працівників за допомогою категоризації навчальних задач, спрямованих на розвиток у студентів аналітико-синтетичної діяльності і визначення оптимальних умов для її застосування під час вивчення спеціальних вузівських дисциплін.

У результаті проведеного дослідження отримані такі **висновки**:

– одним з механізмів, що лежить в основі актуалізації досвіду суб'єкта при сприйнятті будь-яких зовнішніх впливів, є категоризація-віднесення об'єкта до певного класу. Вона виконує ряд важливих когнітивних і регулятивних функцій, сприяючи підвищенню ефективності діяльності та поведінки суб'єкта. Категоризація тісно пов'язана з іншими формами психічної активності (розумінням, оцінюванням, класифікацією), але має цілком самостійну психічну природу і власні механізми перебігу;

- актуалізація відомостей, необхідних для розв'язування задач, відбувається в результаті віднесення їх до певного типу і, відповідно, суб'єкт одразу ж намагається відшукати в пам'яті аналог, який допоможе йому якнайшвидше знайти розв'язок. Це може мати як позитивні так і негативні наслідки. Щодо останнього, то можна говорити про існування двох основних форм негативного впливу минулого досвіду на процес розв'язування задач: “функціональна фіксованість”, тобто нездатність виявити нову функцію і нові ознаки предмета та “установка” в розумовому процесі, яка проявляється як тенденція діяти певним чином при розв'язуванні задач певного типу;

– з проблемою формування стереотипного мислення та “однобічного” досвіду розв'язування професійних задач майбутніми соціальними працівниками, може справитися відповідним чином організований навчально-виховний процес у ВУЗі, засадничою умовою якого має стати використання інноваційної форми навчальних задач [1; 2], центральною ланкою розв'язування яких є проблемно-діалогічна взаємодія студентів і викладача, під час якої останній володіючи інформацією про умови, особливості та фактори, які впливають на процес категоризації, може вчасно відкорегувати його та спрямувати у правильне русло.

1. Надвинична Т. Психологічне проектування навчальних задач у контексті особистісно зорієнтованого навчання // Психологія і суспільство / Гол. редактор А.В. Фурман. – 2008. – № 3. – С. 41–55.

2. Фурман А.В. Педагогіка як сфера мислєдіяльності: Наук. видання. – Тернопіль: ВЦ НДІ МЕВО, 2010. – 24 с.

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ СІМЕЙ В УКРАЇНІ

ЯВОРСЬКА К.

Copyright © 2013

Роль системи соціального обслуговування сімей в Україні у життєдіяльності держави важко переоцінити. Адже роль сім'ї в суспільстві і житті людини за своїм значенням не може бути порівняна з жодними іншими соціальними інституціями. Саме сім'я, родина є індикатором соціально-економічного, соціально-політичного, соціально-культурного розвитку країни, її побутових, ідеологічних, соціально-психологічних, ціннісних, нормативних умов. Сім'я як унікальна спільнота людей та осереддя суспільства виконує найважливіші соціальні функції, відіграє надважливу роль в житті людини, її захисті, соціалізації, формуванні і задоволенні індивідуальних та групових потреб. Сучасна соціально-економічна ситуація в Україні (економічна криза, нагнітання соціальної і політичної напруженості, матеріальна і соціальна поляризація суспільства тощо) дуже загострила проблеми сім'ї. У значній частині сімей різко погіршилися умови реалізації ними основних соціальних функцій.

Дослідженням проблем надання соціальної допомоги сім'ям займається низка видатних вітчизняних науковців та практиків соціальної роботи, зокрема Ж. Вірна, Надточій, В. Новіков, Т. Семигіна, Є. Холостова, Е. Черняк

та ін. [1; 2; 3; 4; 5; 6]. Особливої важливості для науковців сьогодні набуває вивчення соціальної роботи з сім'єю, системи її соціального обслуговування. Досвід практики соціального обслуговування сімей показує, що вона сприяє стабілізації сімейного способу життя, зміцнює позитивні тенденції у життєдіяльності інституту сім'ї. Аналіз наукових, статистичних та емпіричних даних показує, що нині набуває широкого поширення практика надання соціальних послуг сім'ям, підвищується їх якість й ефективність, щоразу більша кількість професіоналів спрямовують свою діяльність на поліпшення соціального самопочуття українських сімей. Держава нині дуже зацікавлена в активній українській сім'ї, яка спроможна втілювати власну життєву стратегію, забезпечувати не тільки своє виживання, але й постійний поступальний розвиток. Цьому, безсумнівно, сприяє і система соціального обслуговування сім'ї.

Метою роботи є дослідження системи надання соціальних послуг сім'ям в Україні, визначення її ролі, місця, основних функцій та пріоритетних напрямків діяльності як складової гуманітарної сфери суспільства.

Об'єктом дослідження є сім'я як соціальний інститут, а **предметом** – система соціального обслуговування сімей в Україні.

На основі проведеного дослідження можна зробити наступні **висновки**:

1. Сім'я на початку нового тисячоліття переживає складний етап еволюції, трансформації традиційної моделі. Змінюються види сімейних відносин, іншими стають система влади і становища в сімейному житті, ролі і функціональна залежність подружжя, дітей. Процеси суспільної трансформації в Україні спричинили глибокі зміни в сферу соціально-економічних відносин, модифікували систему цінностей і моделі соціально-економічної поведінки сім'ї. Змінилася система соціальних інститутів, які регулюють ці соціально-економічні відносини.

2. Відбулися зміни парадигм взаємодії особистості, сім'ї і держави. Сім'я все більш відходить від патерналізму, переходячи на партнерські відносини з державою, до неї повертається частина функцій, які раніше активно патрунувалися державою (економічна, суспільно-виховна, соціокультурна), сім'я починає безпосередньо брати участь у вирішенні різноманітних соціальних завдань, які постають перед нею. Проблема сім'ї, реалізації її прав, гарантії, соціальне обслуговування спричинили розробку нових технологій і моделей соціального обслуговування.

3. Суспільне значення сім'ї зробило її об'єктом наукового дослідження, яке здійснювалося первинно в рамках соціології і психології. Якщо соціологія сім'ї акцентувала увагу на сім'ї як соціальному інституті, то психологія сімейних відносин – на сім'ї як малій групі. Сьогодні сім'я є об'єктом комплексного дослідження, яке проводять представники різних наук.

4. Теоретичні дослідження проблем сучасної сім'ї становлять методологічну основу державної сімейної політики, яка є складовою частиною соціальної політики України. Державна сімейна політика є цілісною системою принципів, оцінок і заходів організаційного, економічного, правового, наукового, інформаційного, пропагандистського і кадрового характеру, направлених на поліпшення умов і підвищення якості життя сім'ї. Вона ґрунтується на принципах реалістичності, диференційованого підходу, самопомозі та інших теоретичних положеннях.

5. Головною метою державної сімейної політики, яку зреалізовує і система соціального обслуговування населення, полягає в забезпеченні необхідних умов для реалізації сім'єю її функцій. Її реалізація створює умови для здійснення наступної мети сімейної політики – підвищення якості життя сім'ї. Допомогти сім'ї вийти з того кризового стану, в якому вона знаходиться в даний час, покликані соціальні працівники – провідники політики держави у даній сфері.

6. Благополучна сім'я є основою ефективної діяльності будь-якої держави. У родині підтримується позитивний емоційно-психологічний клімат, ставляться і досягаються цілі, значущі як для сім'ї, так і для всього суспільства, народжуються і виховуються хороші діти. Вся діяльність соціальної держави розглядається сьогодні як забезпечення нормального функціонування української сім'ї, тому що сім'я – це джерело постійно відновлюваної сили і енергії, яке дозволяє долученим у неї дорослим і дітям жити, розвиватися, долати труднощі, з оптимізмом дивитися в майбутнє.

1. Вірна Ж.П. Мотиваційно-сміслова регуляція у професіоналізації психолога: Дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.01 / Вірна Жанна Петрівна. – Волинський держ. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2004. – 437 с.

2. Надточій Б. Чи подолає Україна “груповий егоїзм” у пенсійному забезпеченні? // Соціальний захист. – 2001. – №6. – С. 23-26.

3. Новіков В. Соціальне партнерство // Соціальна політика і соціальна робота. – 2000. – №1. – С. 34-37.

4. Семігіна Т. Допомога Міністерства праці та соціальної політики України з боку Європейського Союзу // Соціальна політика і соціальна робота. – 2000. – №9. – С. 107-112.

5. Холостова Е.И. Социальная работа с семьей: Учеб. пособие. – М.: ИТК “Дашков и К^о”, 2008. – 212 с.

6. Черняк Е.М. Социология семьи: Учеб. пособие. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: ИТК “Дашков и К^о”, 2004. – 238 с.